

УДК 347.783.54

Кулініч О. О., кандидат юр. н., доцент,
доцент кафедри права інтелектуальної
власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська
юридична академія»

НЕДОВЕДЕННЯ ФАКТУ ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА ФОТОГРАФІЧНІ ТВОРИ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ВІДМОВИ У ЗАДОВОЛЕННІ ПОЗОВНИХ ВИМОГ

Кулініч О. О. Недоведення факту порушення авторських прав на фотографічні твори як підстава для відмови у задоволенні позовних вимог. У статті аналізуються матеріали судової практики про порушення авторських прав на фотографічні твори. Досліджуються факти на підставі яких суд відмовляє у задоволенні позовних вимог. Аналізуються недоліки щодо забезпечення доказів при пред'явленні позовних вимог у даній категорії справ.

Кулинич О. А. Недоведение факта нарушения авторских прав на фотографические произведения как основание для отказа в удовлетворении исковых требований. В статье анализируются материалы судебной практики о нарушениях авторских прав на фотографические произведения. Исследуются факты на основании которых суд отказывает в удовлетворении исковых требований. Анализируются недостатки по обеспечению доказательств при предъявлении исковых требований по данной категории дел.

Kulinich O. Failing to Proof Violation of Copyright in Photographic Works as a Basis for Denying the Claims. The article analyzes the juridical materials about violations of copyright in photographic works, examines the facts upon which the court denies the claims and analyzes the flaws in the evidence for the submission of claims under this category of cases.

Постановка проблеми. За останнє десятиріччя у судовій практиці збільшилася кількість справ про захист авторських прав на фотографічні твори. Підвищений інтерес до використання фотографічних творів обумовлений, зокрема, діяльністю засобів масової інформації, де фотографічний твір завжди є ярким прикладом ілюстрації текстового матеріалу; рекламною діяльністю суб'єктів господарювання, коли фотографічний твір ілюструє продукцію чи будь-які інші аспекти господарської діяльності; при створенні фотоальбомів, календарів, веб-сторінок у мережі Інтернет та інших об'єктів авторського права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі останнім часом приділяється достатньо уваги щодо характеристики фотографічних творів як об'єктів авторського права, реалізації прав на фотографічний твір та порядку їх захисту. Цим питання присвячені роботи таких цивілістів, як: І. Абдуліної, Ж. Зварич, О. Луткової, С. Мазуренко, В. Мельникова, О. Моргунової, О. Семенової, Л. Тимофієнко та ін.

Незважаючи на чисельну кількість теоретичних розробок окремих питань у даному напрямку, певний інтерес представляє практика розгляду справ у судовому порядку про захист авторських прав на фотографічні твори.

Метою даного дослідження є аналіз матеріалів судової практики про захист авторських прав на фотографічні твори, зокрема тієї частини судових рішень, що стосуються відмови у задоволенні позовних вимог у зв'язку з неможливістю доведення факту порушення авторських прав. В аспекті даного дослідження переставляють інтерес

докази та обставини, які свідчать про відсутність порушення авторських прав та правомірне використання фотографічних творів.

Викладення основного матеріалу. Відповідно до частини третьої статті 10 ЦПК України кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених ЦПК України. При цьому порушником авторських і (або) суміжних прав можуть бути будь-які учасники цивільних відносин, що визначені в статті 2 ЦК України, які своїми діями (бездіяльністю) порушують особисті немайнові і (або) майнові права суб'єктів авторських прав і (або) суміжних прав.

У зв'язку з цим відповідно до п. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» суду слід виходити з того, що майнова відповідальність за порушення авторського права і (або) суміжних прав настає за наявності певних, установлених законом, умов: факту протиправної поведінки особи (наприклад, вчинення дій, передбачених статтями 50 та 52 Закону України «Про авторське право та суміжні права»); шкоди, завданої суб'єкту авторського права і (або) суміжних прав; причинно-наслідкового зв'язку між завданою шкодою та протиправною поведінкою особи; вини особи, яка завдала шкоди.

Позивач повинен довести факт наявності в нього авторського права і (або) суміжних прав, факт порушення його прав відповідачем або загрозу такому порушенню, розмір шкоди (за винятком вимоги виплати компенсації), якщо вона завдана, та причинно-наслідковий зв'язок між завданою шкодою і діями відповідача. Відповідач, який заперечує проти позову, зобов'язаний довести виконання вимог Закону України «Про авторське право та суміжні права» при використанні ним об'єкту авторського права і (або) суміжних прав, а також спростувати передбачену цивільним законодавством презумпцію винного завдання шкоди (статті 614 та 1166 ЦК України).[1]

Отже, серед інших обставин по справі підлягає доведенню факт порушення особистих немайнових та/або майнових прав інтелектуальної власності на фотографічний твір та визначення того, яке саме порушення допущено.

Певний інтерес представляє дослідження матеріалів судової практики, коли судами було відмовлено у задоволенні позовних вимог у зв'язку з відсутністю факту порушення авторських прав на фотографічні твори.

Так, при розгляді одного зі спорів було визнано факт авторства на фотографічний твір (на підставі свідоцтва про державну реєстрацію авторських прав на твір), але відмовлено у задоволенні матеріальних вимог у зв'язку з недоведеністю факту порушення авторських прав.

Як було встановлено під час розгляду справи протягом вересня – жовтня 2010 р. на рекламному лайтборді м. Луганська містився фотографічний твір «Раптове захоплення». на якому вказується адреса фотостудії та услуг фотографа відповідача. Судом встановлено, що позивач є автором цього твору, що підтверджується: свідоцтвом про реєстрацію авторського права на твір, а також тим, що фотографічний твір виготовлено за допомогою фотоапарата позивача (підтверджується параметрами оригінального файлу, який не може бути змінений, та наявністю самого фотоапарата у позивача).

В ході розгляду цієї справи судом встановлено, що позивач був партнером відповідача, та третьої особи, що співпрацювали з позивачем у фотостудії «Мастер». Як вбачається з пояснень відповідача та третьої особи, рішення щодо використання спірного фотографічного твору з рекламною метою було прийняте спільно позивачем, відповідачем та третьою особою, після чого фотографія була передана третій особі для виготовлення макету реклами. Позивач власноруч обробив та запропонував виготовити рекламний лайтбокс з фотографією моделі, яка зображена на фотографічному творі. У вересні 2010 року за згодою всіх фотографів фотостудії «Мастер», у т.ч. й позивача, обраний ними рекламний макет був виготовлений як готовий продукт на підприємстві «Городские

вести». Позивач був присутнім при розміщенні 2-х спірних рекламних щитів 26 вересня 2010 року, тобто під час співпраці у фотостудії, оскільки його співпраця з відповідачем та третьою особою, у цій фотостудії припинилася пізніше – у листопаді 2010 року. Як вбачається з інформації, що розміщена на спірних лайтбоксах, вона стосується напрямів діяльності не відповідача, а фотостудії «Мастер», крім того, на рекламному щиті розміщений номер мобільного телефону, який є номером саме студії, а не відповідача.

Виходячи з викладеного, суд вважає, що позивачем не доведено:

- відсутність власного інтересу у використанні спірного фотографічного твору, оскільки рекламна інформація на спірних лайтбоксах стосувалася й діяльності позивача як рівноправного партнера фотостудії,

- наявність самого факту порушення авторського права на спірний фотографічний твір, оскільки використання цього твору в рекламних цілях відбулося за активної та добровільної участі позивача,

- використання спірного фотографічного твору відповідачем у власних цілях, оскільки спірний фотографічний твір був використаний з метою реклами діяльності фотостудії «Мастер», учасником якої був на момент встановлення рекламних лайтбоксів позивач.

За таких обставин не може йтися про цивільне правопорушення, здійснене відповідачем, передбачене нормою ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права». [2]

Аналогічно й у іншій справі – позивачем не було доведено факту незаконного використання фотографічного твору у комерційних цілях. У цій справі позивачка звернулася в суд з позовом до директора Закарпатського обласного художнього музею ім. Йосипа Бокшая у м.Ужгороді та ТОВ «РА «ШАРК» про захист авторського права, стягнення компенсації та моральної шкоди. Позов мотивує тим, що вона (позивачка) є донькою відомого художника Йосипа Бокшая та після його смерті та матері успадкувала від нього право авторства на всі художні твори - картини, в тому числі й ті, що знаходяться на зберіганні та балансі Закарпатського обласного художнього музею ім. Йосипа Бокшая у м.Ужгороді. Зазначає, що у 2008 році відповідачі без її відома та дозволу, в комерційних цілях, підписали до друку та віддрукували 1000 примірників альбому, в якому проілюстровано художні картини Йосипа Бокшая.

Як встановлено у судовому засіданні, на засіданні науково-методичної ради музею Йосипа Бокшая (у присутності сина позивачки, онука художника, який є працівником музею та голосував в тому числі) було вирішено підготувати ювілейний каталог-альбом народного художника СРСР Йосипа Бокшая, внаслідок чого було укладено договір про виготовлення альбому під назвою «Йосипа Бокшая» накладом в 1000 примірників, в якому проілюстровано 91 образотворчий твір художника. За друк 350 примірників фотоальбому перераховано 31657,50 грн., з них було продано 73 примірники по ціні 90 гривень за один примірник на загальну суму 6570 грн., а інші 277 примірників альбому знаходилися на балансі музею, а згодом були втрачені під час затоплення приміщення складу на якому вони зберігалися.

Враховуючи відсутність факту використання цього альбому у комерційних цілях (оскільки альбом «Йосипа Бокшая» було видано з метою розвитку культури та залучення громадян до оволодіння надбанням національної історико-культурної спадщини, а кошти від реалізації альбомів були здані в Закарпатську обласну філію АКБ «УСБ» на спеціальний рахунок Закарпатського обласного художнього музею ім. Йосипа Бокшая і поступили до місцевого бюджету) в задоволенні позовних вимог про захист авторських прав було відмовлено.[3]

Аналогічно у іншому випадку позивачкою не було доведено факту отримання прибутку від продажу її робіт, а їх використання відбувалося тільки з інформаційною ціллю. Так, в лютому 2008 року представник позивача звернувся до суду з позовом та зазначав, що на інтернет-сторінці фотографічного агентства «Фотолента», яке є

структурним підрозділом ТОВ «Еволюшен Медіа» пропонуються до продажу використані у цифровому форматі фотографічні зображення: портрет Юрія Укупника, портрет співачки Лади Денс, фотокартинка із зображенням телеведучої Руслани Писанки та фотопортрет із зображенням актриси Юлії Меншової, автором яких є позивач.

Як встановлено судом з 8 по 31 грудня 2007 року в м. Києві проходила виставка фоторобіт позивача «Знаменитості в фотопроектах». 7 грудня 2007 року, з метою анонсування проведення виставки та проведення рекламних заходів позивача було проведено прес-конференцію, на яку були запрошені журналісти, яким після проведення акредитації було дозволено вільний огляд представлених на виставці експонатів. За умовами акредитації фотографувати представлені експонати не заборонялось, про що свідчить те, що сама позивач особисто позувала на фоні своїх фотокартин.

Представлені на сайті фотороботи виконані 07.12.2007 р. шляхом перефотографування робіт позивача, які були представлені на її персональній виставці у м. Києві «Знаменитості у фотороботах». Кожна фоторобота пропонувалась відповідачем для подальшого використання іншими особами за 15 умовних одиниць. На жаль, в судовому засіданні представник позивача не довів факту продажу фоторобіт позивача (як він пояснив, вони не спробували купити роботи через сайт, також їм не відомі факти продажу картин третім особам).

Посилаючись на те, що своєї згоди на використання творів автор фоторобіт позивач відповідачеві не надавала, твори були протиправно відтворені та зазнали зниження якості зображення, представник позивача вважав порушенням відповідачем її авторських прав. Позивач звертала увагу й на те, що метою відтворення відповідачами спірних фоторобіт було не висвітлення певних подій (згідно ст. 21 Закону України «Про авторське право та суміжні права»), а продаж відтворених фоторобіт третім особам для отримання доходу, що підтверджено представником відповідача в судовому засіданні та зазначенням ціни в у.о. на роздруківках його Інтернет-сторінки. Представником ТОВ «Еволюшен Медіа» надано роздруківки інших робіт позивача з її виставки, які виконані в такому ж самому форматі. Відповідачі наполягали на відмові у задоволенні позову на підставі того, що вони не продавали фотороботи позивача, а лише продавали інформаційну новину. Спірні зображення були заблоковані до продажу і знаходились в демонстраційному режимі як ілюстрація до новини про відкриття в «Українському домі» виставки «Знаменитості у фотопроектах».

Враховуючи те, що метою діяльності відповідача є досягнення економічних і соціальних результатів, задоволення суспільних та особистих потреб учасників шляхом систематичного здійснення власної господарської діяльності Товариства, спрямованої на одержання прибутку (як вбачається з статуту ТОВ «Еволюшен Медіа») і вони продавали інформаційну новину (про виставку робіт позивача) з додатками (фотороботи), відповідачі довели що саме така оболонка сайту (із зазначенням у.о.), крім того, як вбачається з матеріалів справи і інші фотороботи (фотографії), які роздруковані із сайту (зокрема із зображенням позивача) містять позначку у.о., тому суд не вбачає в розміщенні на сайті фоторобіт позивача із зазначенням 15 у.о. порушенням авторських прав позивача, оскільки не доведено факту продажу окремо фоторобіт (а не інформаційної новини). На підставі викладеного суд вважає позовні вимоги позивача не обґрунтованими на законі а, отже, й такими, що не підлягають задоволенню.[4]

Вбачається, що у даному випадку необхідно було звернути увагу, що метою покупки такої інформаційної новини є саме отримання в електронному вигляді фоторобіт позивачки, адже сама новина є загальнодоступною та містить інформацію про проходження виставки та навряд чи може становити інтерес на протязі тривалого періоду часу, а розгляд фоторобіт цікавий для прихильників позивачки.

Пред'являючи позовні вимоги слід звернути увагу на випадки вільного використання об'єктів авторського права, коли допускається використання твору без погодження з автором але з дотриманням його особистих немайнових прав. Відповідно до

положень статті 444 ЦК України твір може бути вільно, без згоди автора та інших осіб, та безоплатно використаний будь-якою особою:

- як цитата з правомірно опублікованого твору або як ілюстрація у виданнях, радіо-і телепередачах, фонограмах та відеограмах, призначених для навчання, за умови дотримання звичаїв, зазначення джерела запозичення та імені автора, якщо воно вказане в такому джерелі, та в обсязі, виправданому поставленою метою;

- для відтворення у судовому та адміністративному провадженні в обсязі, виправданому цією метою;

- в інших випадках, передбачених законом (зокрема статтями 21-25 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Особа, яка використовує твір, зобов'язана зазначити ім'я автора твору та джерело запозичення.

При поданні позову з вимогою про компенсацію за порушення авторських прав важливо проаналізувати чи є використання фотографічного твору незаконним, чи входить до переліку дій щодо вільного використання творів, визначених статтями 21-25 Закону України «Про авторське право і суміжні права». При розгляді наступної справи було доведено про використання фотографічного твору в межах статті 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права». За матеріалами справи, в грудні 2007 року позивачі звернулися до суду з позовом про визнання дій відповідача такими, що порушили авторські особисті немайнові та майнові права позивачів, шляхом публікації без їх дозволу в газеті «Комсомольская правда в Украине. Киевский выпуск.» від 15.06.2007 року в статті «Сердце Украины успокоит приятный молодой человек» частини художнього твору.

Рішенням Печерського районного суду м. Києва від 16.05.2008 р. в задоволенні позовних вимог було відмовлено повністю. Встановлено, що позивачам належить авторське право на художній твір «Збір малюнків до гральних карт «Карти сувеніри помаранчеві», що підтверджується свідоцтвом про реєстрацію авторського права на твір. У статті «Сердце Украины успокоит приятный молодой человек» (надрукована в газеті «Комсомольская правда в Украине. Киевский выпуск.» її автором було використано малюнки, що входять до художнього твору позивачів, а саме вісім одиниць художнього твору. Частина даного художнього твору автор статті використав як ілюстрацію у періодичному виданні для здійснення власного політичного прогнозу шляхом гадання на картах із зображенням українських політиків.

Суд дійшов висновку, що відповідачі опублікували частину художнього твору позивачів з дотриманням вимог статті 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права», оскільки в статті було зроблено посилання на автора цих карт – Благодійний фонд підтримки інтелектуальних ініціатив «Славія», згідно інформації, що була наведена безпосередньо на колоді карт. Як вбачається із наявних в матеріалах справи доказів, перед назвою фонду був розміщений знак охорони авторського права ©, отже за наявності лише цієї інформації на художньому творі щодо авторства, було зроблено правильний висновок щодо належності авторського права на твір «Благодійному фонду підтримки інтелектуальних ініціатив «Славія» та зроблено відповідне посилання в статті. На підставі вищенаведеного, судом було вірно та законно винесено рішення щодо відмови у задоволенні позовних вимог, оскільки позивачі не довели факт використання їх авторського твору автором статті у спосіб заборонений Законом України «Про авторське право і суміжні права». Апеляційну скаргу представника позивачів було відхилено, а рішення суду першої інстанції залишено без змін.[5]

Окремо слід звернути увагу й на вільне використання творів у мережі Інтернет.

У квітні 2006 року позивач звернувся до суду з позовом до комунального підприємства «Чернігівське тролейбусне управління», ЗАТ «Картонажно-поліграфічна фабрика» про стягнення компенсації за порушення авторського права, посилаючись на те, що КП «Чернігівське тролейбусне управління» порушило його авторські права, шляхом

продажу контрафактних примірників творів у грудні 2003 року та шляхом використання фотографічних творів для виробництва та розповсюдження проїзних місячних квитків у лютому 2006 року. А ЗАТ «Картонажно-поліграфічна фабрика» порушила його авторські права, шляхом виконання тиражування контрафактних примірників творів.

Під час розгляду справи було встановлено факти розміщення та оприлюднення спірних фотографічних зображень в комп'ютерній мережі «Інтернет» на декількох сайтах без зазначення жодних відомостей про автора чи особу, яка має авторські права на них, що спростувало вимоги позивача щодо встановлення в судовому порядку порушень саме його авторських прав на спірні фотографічні зображення. Крім того, оригінали спірних фотографічних творів, які були надані місцевому суду позивачем на підтвердження своїх вимог, останнім не були взяті до уваги правомірно, оскільки вони не містять знаку охорони авторського права за правилами ч.3 ст.11 Закону «Про авторське право та суміжні права». На підставі викладеного, рішенням суду від 20 грудня 2006 року у задоволенні вимог про стягнення компенсації за порушення авторського права було відмовлено. Під час розгляду справи у апеляційній інстанції рішення суду першої інстанції було залишено без змін.[6] Отже, при розміщенні фотографічних творів у мережі Інтернет завжди необхідно розміщувати інформацію про авторство на твір, у іншому випадку можуть виникнути складнощі при доведенні авторства та захисті авторських прав.

Таким чином, при пред'явленні позовних заяв про захист авторських прав на фотографічні твори, позивачі не у кожному випадку пам'ятають про випадки обмеження авторських прав (випадки вільного використання фотографічних творів). Недостатньо уваги приділяється оформленню доказів по справі, які б засвідчували про комерційну мету використання фотографічних творів та отримання прибутку. На жаль, у певних випадках позивачі самостійно створюють умови для порушення їх авторських прав при розміщенні фотографічних творів у мережі Інтернет без зазначення авторства на твір та без координат автора, що унеможлиблює звернення до автора за дозволом на використання твору.

Список використаних джерел:

1. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: Постанова Верховного Суду України від 04.06.2010 р. № 6 // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 6 від 18.06.2010 р.
2. Рішення Господарського суду Луганської області від 26.09.2011 р. по справі № 9/121/2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/18720628>
3. Рішення Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 04.10.2011 р. по справі № 2-1229/11 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/19053351>
4. Рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 17.05.2011 р. по справі № 2-5446/11// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/18595520>
5. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 25.11.2008 р. по справі № 22- 6667/2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/9222775>
6. Ухвала Апеляційного суду Чернігівської області від 13.02.2007 р. по справі № 22ц 351/2007р. <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/742063>

Ключові слова: фотографічний твір, авторське право, порушення, захист, судова практика.

Ключевые слова: фотографическое произведение, авторское право, нарушение, защита, судебная практика.

Keywords: photographic work, copyright, violation, protection, jurisprudence.